

BETER WERKEN EN LEVEN IN JOUW GEMEENTE

13 SYNDICALE
VOORSTELLEN
VOOR
13 OKTOBER

VLAAMS
ABVV

1. Zorg voor een werkwinkel waar iedereen welkom is

Een persoonlijke en nabije dienstverlening is fundamenteel om wie geen werk heeft naar een baan te helpen. Uit onderzoek (HIVA, Deloitte) blijkt dat zowel bemiddelaars als kwetsbare werkzoekenden aangeven dat werkzoekenden nood hebben aan meer face-to-face dienstverlening. Ook uit de barometer van de digitale inclusie blijkt dat in 2021 iets meer dan de helft (52%) van de werklozen zwakke digitale vaardigheden heeft, voornamelijk bij laaggeschoolde werkzoekenden (73%). In 2021 maakt bijna een op de tien werkzoekenden (9%) geen gebruik van e-mail. Dat is iets minder dan in 2019 (-2%) en bijna de helft van de werklozen maakt geen gebruik van een tekstverwerker (46%). Nochtans 2 essentiële vaardigheden om op een goede manier digitaal naar werk te zoeken.

Het gaat niet alleen om het bieden van hulp, maar ook om het tonen van begrip, respect en empathie. Dit helpt om een vertrouwensband op te bouwen tussen de hulpverlener en de ontvanger, wat essentieel is voor het succes van de ondersteuning. Face-to-face dienstverlening speelt niet alleen in op de persoonlijke noden van werkzoekenden en vermijdt het opwerpen van drempels tot dienstverlening maar bevordert ook een mensgerichte benadering, waarbij de menselijke waardigheid van de burger centraal staat.

Door persoonlijk contact kunnen bemiddelaars en hulpverleners een dieper inzicht krijgen in de onderliggende oorzaken van de problemen die mensen ervaren. Dit maakt het mogelijk om niet alleen de symptomen, maar ook de oorzaken van problemen aan te pakken, wat leidt tot duurzamere oplossingen.

In situaties waar sociale voorzieningen zonder persoonlijke benadering worden aangeboden, bijvoor-

beeld alleen via digitale weg, bestaat het risico dat bepaalde groepen of individuen over het hoofd worden gezien of onvoldoende worden ondersteund. Meestal zijn dat ook de groepen die er het meeste nood aan hebben. Persoonlijke dienstverlening helpt om ervoor te zorgen dat iedereen toegang krijgt tot de nodige hulp, ongeacht hun situatie.

Onze voorstellen concreet:

- **Zet in op een outreachende aanpak.** Kwetsbare werkzoekenden hebben vaak reeds negatieve ervaringen met overheidsinstanties gehad. Outreachende hulpverlening vertrekt vanuit een ondersteunende houding naar de leefwereld van de werkzoekende zelf, die zelf de eerste stap zet en zo wantrouwen kan ombuigen in vertrouwen.
- **Zet in op meer bereikbare werkwinkels** waarin OCMW, VDAB, sociale voorzieningen en/of sociale partners aanwezig zijn om hulpverlening nabij te organiseren en gebiedsdekkendheid te realiseren. Bekijk hierbij hoe een correcte informatieoverdracht en bespreking van case-overleg kan worden georganiseerd tussen de verschillende partners om integrale dienstverlening te garanderen, steeds rekening houdend met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en GDPR-wetgeving.
- **Investeer tegelijkertijd in de computerfaciliteiten** van werkwinkels om de toegankelijkheid van het digitaal aanbod te kunnen garanderen. Op dit moment wordt dit o.a. voorzien via de digibanken. De digibanken zijn echter projectmatig en niet gebiedsdekkend uitgerold.

2. Stop gratis werken, schaf de gemeenschapsdienst af

Op 1 januari 2023 voerde de Vlaamse regering de verplichte gemeenschapsdienst in. Iedereen die langer dan twee jaar werkloos is en een uitkering heeft kan sinds dan verplicht worden om voor 1,3 euro per uur klusjes uit te voeren.

Vandaag zijn er meer dan 60.000 werkzoekenden in Vlaanderen al langer dan twee jaar op zoek naar een job. Dat is net iets minder dan 1 op 3 van de werkzoekenden. Langdurig werkzoekenden kunnen verplicht worden minimum 32 uur per maand (2 halve dagen per week) en maximum 64 uur per maand (2 volledige

dagen per week) een verplichte stage volgen. De stage wordt uitgevoerd bij een lokaal bestuur, vzw of onderwijsinstelling.

In landen waar ook gemeenschapsdienst werd ingevoerd zien we volgende problemen:

- Gemeenschapsdienst draagt niet bij tot tewerkstelling van langdurig werkzoekenden. Uit onderzoek blijkt dat de tewerkstellingskansen quasi nihil zijn na gemeenschapsdienst. Het systeem legt immers een stigma op waardoor werkgevers minder geneigd zijn om deze personen aan te nemen.
- De sociale zekerheid is een verzekering. Mensen dragen bij als ze werken en zijn verzekerd van een uitkering als ze werkzoekend zijn. De sociale zekerheid beschermt je tegen werkloosheid. Het ontvangen van een uitkering is een recht dat is opgebouwd. Gemeenschapsdienst stapt af van dit recht en beschermings- en verzekeringsprincipe. De voorwaarden voor een werkloosheidsuitkering zijn vandaag al dat je moet bijgedragen hebben en dat je actief moet zoeken naar een job. Gemeenschapsdienst zegt dat je daarbovenop gratis moet werken om een uitkering te behouden.
- Bij werken hoort een correct statuut en bijhorende loons- en arbeidsvoorwaarden. Verplicht werk buiten een arbeidsrelatie gaat in tegen het internationale verbod op dwangarbeid. Als deze klussen noodzakelijk zijn voor de maatschappij dan zijn het jobs en moet daar een correcte verloning tegenover staan. Als ze niet noodzakelijk zijn is het zinloze bezigheidstherapie.
- Gratis arbeid verdringt volwaardige jobs. Gemeenschapsdienst beconcurrereert de huidige systemen zoals wijkwerken en reguliere jobs. Werkgevers zijn geneigd om betaalde arbeid af te bouwen en te vervangen door gratis of goedkopere arbeid via gemeenschapsdienst. Hierdoor verdwijnen voordien betaalde jobs en krijgen mensen nog minder kansen op de arbeidsmarkt.
- Gemeenschapsdienst legt de verantwoordelijkheid voor het hebben van werk uitsluitend bij het individu. Er zijn echter heel wat drempels zoals discriminatie, gebrekkig openbaar vervoer, tekorten aan kinderopvangplaatsen, te lage lonen, enz... waarvoor de verantwoordelijkheid bij de overheid of de werkgevers ligt.
- Er zijn reeds controle en sanctioneringsmechanismen in plaats voor werkzoekenden die niet aan hun plichten voldoen.
- In Nederland voerde men al eerder een soort gemeenschapsdienst in, met alle gevolgen van dien. Daar bleek dat uiteindelijk ook commerciële

bedrijven als Hello Fresh en Hema via allerlei constructies werklozen inzetten om het werk van anderen uit te voeren. Ten koste van echte jobs.

- Op termijn zijn dat soort praktijken ook bij ons mogelijk. Dat moeten we tegengaan. Omdat we werklozen moeten beschermen tegen verplicht gratis werken én omdat oneerlijke concurrentie en jobverlies voor werknemers onaanvaardbaar zijn.

Onze voorstellen concreet:

- **Stop gratis werken.** Schaf de verplichte gemeenschapsdienst af of voer ze niet in in jouw gemeente.
- Werk daarnaast **een beleid uit dat de drempels naar werk wegneemt** en langdurig werkzoekenden echte kansen geeft op een job: door een goed werkend openbaar vervoer, door een degelijk (sociaal) woonbeleid dat de woon-werk afstand verbetert, door een doorgedreven anti-discriminatiebeleid, door voldoende en betaalbare kinderopvangplaatsen, door voldoende jobs met een goed loon, betere scholingskansen, enz.. .
- Zorg voor een passend instrumentarium op maat dat inspeelt op de drempels die werkzoekenden ervaren in hun zoektocht naar werk en hun afstand tot werk verkleint zodat **begeleidingscarrouzels niet optreden.**
- Investeer in en **creëer jobs, o.a. in de sociale economie.** Kringloopwinkels, kinderopvang, huishoudhulp en personenvervoer zijn volwaardige jobs die essentieel zijn en een grote meerwaarde bieden aan de maatschappij. Zet in op volwaardige jobs die realistische eisen stellen.

3. Maak werk van zones zonder langdurige werkloosheid

Van de 214.712 werkzoekenden ingeschreven bij VDAB zijn iets minder dan 1 op 2 onder hen al langer dan 1 jaar op zoek naar werk. Het grote aandeel langdurig werkzoekenden in de werkloosheid is een fenomeen dat de Vlaamse arbeidsmarkt al langer dan een decennium kenmerkt. Voorgaande arbeidsmarktmaatregelen hebben het grote aandeel niet kunnen verminderen.

Sinds 2016 loopt in Frankrijk een experiment met de zogenaamde ‘territoires zéro chômeur de longue durée’, zones zonder langdurige werkloosheid. In specifieke gebieden ‘creëert’ de overheid jobs en biedt ze personen in een situatie van langdurige werkloosheid arbeidscontracten aan.

Er gelden drie uitgangspunten bij dit concept:

1. Iedereen kan aan de slag en heeft recht op arbeid, ongeacht het sociaal statuut.
2. Er is voldoende werk op maat en hiervoor moet de werkzoekende vergoed worden met een volwaardig arbeidscontract.
3. Het concept is economisch gezond, zeker in een welvarend land.

Het concept haalde het regeerakkoord van de federale regering in 2020. In verschillende gemeenten in Wallonië en Brussel zijn proefprojecten opgestart. In opdracht van Actiris werd een kosten-batenanalyse opgemaakt door het Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA). De conclusie? ‘Het concept is niet alleen maatschappelijk en ethisch vooruitstrevend, het is ook economisch kerngezond.’ Volgens professor Ides Nicaise, die de studie leidde.

Onze voorstellen concreet:

- Zet in op het creëren van ‘Zones zonder Langdurige werkloosheid’ naar het Frans idee waarin het lokaal bestuur, samen met de sociale partners, de tewerkstellingsdienst en het middenveld samen werken om de competenties van werkzoekenden in kaart te brengen en dit te verbinden aan noden die niet ingevuld worden door de private sector. Zo worden **jobs op maat van de werkzoekende en de buurt** gecreëerd. Het vertrekt vanuit vrijwilligheid en het gaat om volwaardige contracten met begeleiding en opleiding op de werkvloer.

4. Sluit een lokaal arbeidspact af en werk samen met andere gemeenten

De werkzoekendenpopulatie is de afgelopen 5 jaar sterk veranderd. Op dit moment hebben ‘slechts’ 51.6% van de ingeschrevenen een werkloosheidsuitkering. De andere helft zijn niet-RVA uitkeringsgerechtigde werkzoekenden of voormalig niet-beeroepsactieven. Het gaat onder meer om mensen met een leefloon, inburgeraars, Oekraïense ontheemden, sociale huurders, arbeidsongeschikt erkende mensen en mensen zonder een uitkering.

Begin 2024 ontvingen 42.240 inwoners van het Vlaamse Gewest een leefloon en 13.691 personen een equivalent leefloon. Samen gaat het om 55.931 personen. Het aantal leefloners kende in de periode 2008-2024 een stijgend verloop. Ook zij zijn nu verplicht zich in te schrijven.

Verschiede groepen hebben zich recent (sociale huurders, inburgeraars,...) moeten inschrijven bij VDAB, hierdoor is het profiel van de werkzoekende-populatie sterk veranderd: Meer kortgeschoolden, personen in armoede, anderstaligen, thuislozen, werkzoekenden met migratieachtergrond en personen met gezondheidsproblematieken.

Voor het benaderen, ondersteunen en begeleiden van deze gewijzigde groep werkzoekenden met meerdere drempels kunnen lokale besturen vanwege hun verschillende bevoegdheden op het vlak van huisvesting, sociale bijstand het verschil maken om een laagdrempelige, intensieve en integrale dienstverlening op maat te creëren, samen met VDAB.

| *Geen decentralisatie, wel samenwerking*

Recent onderzoek vond geen wetenschappelijk bewijs dat decentralisatie leidt tot een hogere deelname op de arbeidsmarkt of de afstand van kwetsbare groepen tot de arbeidsmarkt verkleint. De onderzoekers besloten daarentegen dat een goede samenwerking tussen de publieke arbeidsmarktberedingsdienst en de sociale dienstverlening onontbeerlijk is om dienstverlening laagdrempelig, integraal, nabij en toegankelijk te organiseren.

Daarom ondertekenden de Vlaamse vakbonden, werkgeversorganisaties en lokale besturen in mei 2024 samen het pact 'Samen en Lokaal voor Werk' zodat betere samenwerking met de Vlaamse overheid, VDAB, de sociale partners en de lokale overheden leidt tot een betere en integrale ondersteuning van zowel uitkeringsgerechtigden als niet-uitkeringsgerechtigden. Hierdoor kan worden ingespeeld op sociale mobiliteit en wanneer mogelijk een traject naar duurzaam en werkbaar werk.

| *Samenwerken, ook over gemeentegrenzen heen*

Heel wat uitdagingen op het vlak van werkgelegenheid en sociale inclusie zijn bijzonder complex en omvatten meerdere dimensies die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Veel problemen kunnen lokaal aangepakt worden, maar overstijgen tegelijk de grenzen van één gemeente.

Om dergelijke complexe uitdagingen aan te pakken, wijst onderzoek op het belang van samenwerking en het doorbreken van silo's. De drempels die personen ervaren, situeren zich doorgaans in diverse levensdo-

meinen. Ze zijn niet louter arbeidsmarktgerelateerd, overstijgen het activeringsbeleid en situeren zich op verschillende bevoegdheidsniveau's zoals welzijn, wonen, kinderopvang, onderwijs of mobiliteit. Door integraal te werken worden de expertise, werkwijze en processen van verschillende actoren op elkaar afgestemd om tot duurzame oplossingen te komen maar dit vereist een adequate overlegstructuur.

Er zijn reeds verschillende manieren waarop vandaag samenwerking tussen de relevante actoren tot stand komt maar dit is niet Vlaanderenbreed uitgerold. Samenwerking tussen alle relevante actoren is noodzakelijk om integrale, toegankelijke en kwaliteitsvolle ondersteuning te bieden aan werkzoekenden met kwetsbare profielen.

Op dit moment zijn er verschillende samenwerkingsmodellen: samenwerkingsakkoord VVSG-VDAB, samenwerkingsakkoorden VDAB-OCMW's en Lokale partnerschappen.

Onze voorstellen concreet:

- **Een betere samenwerking tussen VDAB, sociale partners en de lokale besturen** door het lokaal pact van VVSG en de sociale partners uit te voeren. Sluit een lokaal pact af in de geest van het raamwerk dat Vlaams werd afgesproken.
- **(Boven)lokaal overleg** op basis van de samenwerkingsovereenkomsten tussen VDAB en de lokale besturen waarin ook de sociale partners en indien nodig andere organisaties vertegenwoordigd zijn naargelang de lokale noden. De focus ligt niet op de kwantiteit maar op de kwaliteit van deze overeenkomsten.

5. Stop discriminatie op de lokale woon- en arbeidsmarkten

Discriminatie op de arbeidsmarkt blijft een hardnekkig probleem op de Vlaamse en lokale arbeidsmarkt. Sinds 2 legislatures voert de Stad Gent systematisch academische praktijktesten uit op de Gentse arbeidsmarkt. Uit de laatste resultaten blijkt dat 18% van de geteste werkgevers kandidaten ongelijk behandelen. Ook in Antwerpen werden in 2020-2021 praktijktesten uitgevoerd en ook daar werd vastgesteld dat mensen met een bepaalde leeftijd of achternaam minder kans hebben om uitgenodigd te worden op een sollicitatiegesprek. Hetzelfde fenomeen zien we terugkeren op de woonmarkt.

Verandering is nodig. Begeleiding naar werk kan pas succesvol zijn als er werkgevers zijn die je willen aannemen. En zonder een stabiele woonsituatie wordt werk zoeken (en nog veel andere zaken) erg moeilijk. Iedereen heeft het recht op arbeid en op een kwaliteitsvolle woning. Discriminatie ondermijnt de basisprincipes van rechtvaardigheid en gelijkheid. De ongelijke behandeling van mensen moet stoppen. Naast preventie en sensibilisering is er nood aan sterke handhaving.

Onze voorstellen concreet:

- Dat steden en gemeenten **een actieplan antidiscriminatie en antiracisme opstellen met een sterk handhavingsluik**:
 - Via het invoeren van academische praktijktesten. Indien zou blijken, ondanks herhaalde testings dat sommige werkgevers blijven discrimineren dan gaat de stad/gemeente samen met Unia, Vlaams mensenrechteninstituut en het IGMV bekijken of er juridische opvolging mogelijk is.
 - Overheidsopdrachten hebben een grote impact op de arbeidsmarkt. Installeer een non-discriminatieclausule in overheidsopdrachten waarbij opvolging en indien nodig, handhaving, wordt voorzien.
 - Steden en gemeenten die een kleine schaal-grootte hebben kunnen via een samenwerking

praktijktesten laten uitvoeren in hun regio.

- Dat steden en gemeenten **zelf het goede voorbeeld geven**.
 - Maak van een vast contract in je personeelsbeleid de standaard en maak enkel gebruik van tijdelijke contracten of onbetaalde stages in uitzonderlijke gevallen.
 - Voer aanwervingsquota in voor kwetsbare groepen.
 - Beloon organisaties die goede arbeids- en loonsvoorwaarden hanteren. Voeg hiertoe in de overheidsopdrachten, naast de anti-discriminatieclausule, ook een sociale clausule toe zodat de sociale wetgeving correct wordt toegepast, lonen correct worden uitbetaald en dit het minimumloon van de sector overschrijdt.

6. Zorg voor tijdsvriendelijke bedrijven in jouw regio

Op een groot deel van onze tijdsbesteding hebben we als individuele werknemers geen vat. De wijze waarop het werk georganiseerd is en de fysieke inbedding van het bedrijf bepalen dat grotendeels. Door de afstand die we moeten afleggen om op het werk te geraken. Of we kunnen thuiswerken of niet. Hoe vaak we moeten overwerken. Vaak wordt gewezen op de inspanningen die het individu kan nemen, bv. via de organisatie van de combinatie van werk en privé, of wat de overheid kan doen, bv. voldoende investeren in openbaar vervoer. Maar ook bedrijven moeten op hun verantwoordelijkheid worden aangesproken. Naast grotere structurele inspanningen zoals collectieve arbeidsduurvermindering kan er heel wat gebeuren binnen de bedrijfsvoering en de organisatie van het werk.

We willen dat bedrijven zelf meer actief gaan nadenken over hoe de tijdsbesteding aangepast kan worden in functie van meer werkbaar werk en hierover sociaal overleg organiseren. Ten eerste gaat het over het voorzien van een voldoende bezetting. Dit is een cruciaal element als we werkdruk willen aanpakken. De werkbaarheid houdt ook in dat mensen die hun loopbaan onderbreken maximaal vervangen moeten worden. Dit is de verantwoordelijkheid van de werkgevers.

Ten tweede spelen de regelmogelijkheden die werknemers hebben om zelf hun tijd in te delen een grote rol. De mate waarin je zelf je tijd kan indelen kan immers een positief effect hebben, al is dit op zich vaak

onvoldoende om de werkdruk echt aan te pakken. Ten derde gaat er vandaag veel te weinig aandacht naar het mobiliteitsvraagstuk op bedrijfsniveau. De bereikbaarheid, het al dan niet voorzien van collectief vervoer of het überhaupt hebben of niet van een beleid rond de mobiliteit van werknemers kan een groot verschil maken in de beschikbare tijd en de combinatie tussen werk en privé.

Bovendien kan een meer tijdsvriendelijk beleid in bedrijven in belangrijke mate bijdragen tot de oplossing van andere lokale problemen, zoals de files veroorzaakt door woon-werkverkeer en de mate waarin werklozen lokaal een drempel ervaren naar een job. Het is immers niet enkel aan de overheid om die problemen op te lossen.

Onze voorstellen concreet:

- **Sensibiliseer en responsabiliseer bedrijven** lokaal rond tijdsvriendelijk personeelsbeleid en de impact op de lokale arbeidsmarkt en mobiliteit.
- Vraag naar Brussels voorbeeld aan lokale bedrijven om hun **mobiliteitssituatie in kaart te brengen** en op basis hiervan een bedrijfsvervoerplan op te stellen.
- Bekijk samen met lokale werkgevers en werknemers hoe **positieve aanpassingen in arbeidsorganisatie en bedrijfsmobiliteit** ondersteund kunnen worden.

7. Verzeker mobiliteit die bereikbaar en duurzaam is

De meeste bevoegdheden en handvaten rond mobiliteit liggen op Vlaams en federaal vlak, niet zozeer op het lokale niveau. Maar toch kan ook de gemeente een serieuze impact hebben. Door na te denken over de bereikbaarheid van jobs, scholen en ontspanning. Door bedrijventerreinen beter aan te sluiten op openbaar vervoer en fietsnetwerken. Want uiteraard is een vlotte, veilige en duurzame mobiliteit ook lokaal belangrijk. En er is werk aan de winkel, want:

- Met de invoering van Basisbereikbaarheid werden ongeveer 3.000 haltes van De Lijn geschrapt (ongeveer 17% van het totaal).
- In 2023 was 48% van de verkeersdoden in Vlaanderen een fietser of voetganger. In 2005 was dat 'slechts' 19%.
- Het afgelopen jaar (juni 2023 – mei 2024) waren er op de hoofdwegen in Vlaanderen gemiddeld 897 kilometeruren per werkdag. Dat betekent: elke werkdag gemiddeld 897 kilometer file gedurende 1 uur lang. Nooit eerder lag de filezwaarte zo hoog.

Onze voorstellen concreet:

- De nieuwe gemeentebesturen moeten er binnen de vervoersregio op aandringen dat het netwerk wordt herbekeken en er bij de hogere overheid wordt aangedrongen op **extra middelen voor De Lijn**. Zonder kwalitatief openbaar vervoer is vlotte, duurzame en betaalbare mobiliteit niet mogelijk.

- **Maak 'zone 30' de norm in de kern** van de gemeente/stad waar geen gescheiden of minimaal verhoogde fietsinfrastructuur is. Maak van smallere straten zoveel mogelijk fietsstraten. Stappen en trappen moet de eerste mobiliteit zijn in de kernen: veilig en gezond.
- **Zorg voor een 'systeemswitch fiets'** door volop in te zetten op de aanleg van fietspaden. Maak daarbij maximaal gebruik van de subsidiemogelijkheden van Vlaanderen en de provincies, en hou rekening met de nieuwste types van fietsen (bakfietsen, elektrische fietsen, ..).
- Initiatieven als autodelen, fietsdelen, deelsteps en andere nieuwe vervoersvormen beantwoorden aan een maatschappelijke vraag en zijn een goede aanvulling op het geregeld openbaar vervoer en kunnen zorgen voor vlotte bereikbaarheid van werkplekken. **Zorg voor de uitbouw van deze deelsystemen** door de verdere uitrol van mobipunten aan de haltes van het openbaar vervoer.
- **Maak maximaal gebruik van** de mogelijkheden die **het Pendelfonds** en het instrument van **de bedrijfsvervoersplannen** bieden. Zij kunnen een groot verschil maken voor de jobbereikbaarheid van werknemers en de betaalbaarheid van mobiliteit.

8. Geef armoede geen kans

Voor het meten van armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen wordt als belangrijkste bron de EU-SILC-enquête (European Union Statistics on Income and Living Conditions) gebruikt. Volgens de enquête van 2023 leefde 12,2% van de inwoners van het Vlaamse Gewest in armoede of sociale uitsluiting. Dat komt overeen met 810.000 personen die leven in een huishouden met een inkomen onder de armoededrempel, in een huishouden met ernstige materiële en sociale deprivatie en/of een huishouden met een lage werkintensiteit.

Achter deze cijfers gaan een aantal dynamieken schuil die we als vakbond nauwlettend in het oog houden. Zo lag het aandeel personen in armoede of sociale uitsluiting het hoogste bij personen in eenoudergezinnen (29%), eenpersoonshuishoudens (24%), werklozen (53%), huurders (33%) en personen geboren buiten de EU (37%). Ook het aandeel kinderen in een moeilijke thuissituatie blijft hoog. Volgens de kansarmoede-index van Kind en Gezin groeit 12,6% van de kinderen tussen 0 en 3 jaar op in kansarmoede.

Als we focussen op de lokale verschillen in armoedecijfers dan zien we een duidelijk verschil tussen het platteland en de (groot)stedelijke context, waarbij in die laatste de armoedecijfers gevoelig hoger liggen. Zo ligt de kansarmoede-index (kinderarmoede) in grootsteden op 23%, in centrumsteden op 16,2% en op het platteland op 7,3%. Ook in de algemene armoedecijfers die dit jaar voor het eerst op gemeentelijk niveau beschikbaar zijn, zien we een zelfde trend. Grootsteden zoals Antwerpen (18,2%), Gent (11,7%) en Oostende (12,2%) kampen met een hoger armoederisico dan plattelandsgemeenten zoals Horebeke (3,4%), Oosterzele (3,7%) en Hoegaarden (3,7%).

Lokale besturen hebben een duidelijke regierol wat betreft armoedebestrijding. Zowel in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding als in het decreet betreffende het lokaal sociaal beleid wordt er verwezen naar de (regie)rol van lokale besturen bij armoedebestrijding en onderbescherming. Via tal van initiatieven en netwerken trachten lokale besturen deze taak op zich te nemen (Sociale Huizen, GBO, gezinscoaches, 1gezin1plan, ...), maar door het ontbreken van een Vlaamse visie en kwaliteitskader op armoedebestrijding, werken veel initiatieven naast elkaar en zijn de verschillen tussen gemeenten groot.

Onze voorstellen concreet:

- Het is belangrijk om een **kwalitatieve hulp- en dienstverlening** te voorzien, op centrale locaties maar evengoed outreachend naar gezinnen toe. Het behouden en versterken van de Sociale Huizen, het Geïntegreerd Breed Onthaal, de gezinscoaches, enz. zijn maar enkele instrumenten die daarbij kunnen helpen. Het is aan het lokaal bestuur om alle informatie binnen de gemeente samen te brengen, te evalueren en, indien nodig, bij te sturen. Een good practice kan best intergemeentelijk gedeeld worden.
- Om gezinsarmoede effectief te bestrijden is het belangrijk dat lokale besturen **prioritair inzetten op sociale woningen en samenwerkingen met scholen en het welzijnsveld**. We verwijzen hierbij onder andere naar het Bindende Sociaal Objectief voor sociale woningen en de gratis schoolmaaltijden (zie andere fiches).
- Laat OCMW-maatschappelijk werkers zo veel mogelijk kennis maken met de REMI-tool (**Referentiebudgetten voor Menswaardig Inkomen**). Op deze manier kan de hulpverlening van het OCMW zo goed mogelijk aansluiten op de individuele behoeften van de hulpbehoevende.

9. Schaf de onderhoudsplicht af

Als het pensioen en het spaargeld niet meer volstaan voor een verblijf in een woonzorgcentrum dan kan een bewoner aankloppen bij het OCMW van de gemeente waar hij of zij vóór de opname geregistreerd was in het bevolkingsregister. Dat OCMW kan op haar beurt de kosten factureren aan de kinderen of kleinkinderen, de onderhoudsplicht. Uit een rondvraag van Terzake in 2023 blijkt dat 9 op de 10 gemeenten deze onderhoudsplicht ook daadwerkelijk toepassen, slechts 28 gemeenten passen deze niet toe.

De gemeenten die de onderhoudsplicht wel toepassen doen dat allemaal op een andere manier. Het is het Bijzonder Comité Sociale Dienst (BCSD) van het OCMW dat bepaalt wie (partner, kinderen of kleinkinderen) en hoeveel er betaald moet worden. De lokale besturen (via het OCMW) hebben daar dus de volledige autonomie. In de praktijk zien we dat vooral rijkere gemeenten de kosten kunnen opvangen en dus vaker de onderhoudsplicht niet of niet volledig toepassen. Uit de meest recente cijfers zou ongeveer 5% van de bewoners ondersteund worden door het OCMW, waarvan een groot deel onder de toepassing van de

onderhoudsplicht valt. De cijfers moeten wel kritisch bekeken worden, omdat ze verouderd zijn (2007) en omdat we ervan uit kunnen gaan dat ouderen door de onderhoudsplicht ook langer thuisblijven.

Voor het Vlaams ABVV valt de onderhoudsplicht onder de collectieve solidariteit en niet de familiale solidariteit. De familiale solidariteit komt net onder druk door het systeem: er ontstaat ruzie tussen ouders en kinderen of tussen kinderen onderling over de mate waarin iedereen moet bijdragen. Daarnaast stelt men vast dat ouderen de stap naar een woonzorgcentrum uitstellen omdat ze hun kinderen niet willen belasten met de factuur. Bewoners die weet hebben van de betaalde onderhoudsplicht door hun kinderen, kampen dan weer met schuldgevoelens.

Samenhangend met het afschaffen van de onderhoudsplicht stellen we voor om de commercialisering van woonzorgcentra terug te dringen. Door het groter aandeel aan commerciële voorzieningen kunnen ouderen vaak niet anders dan zich daar aan te melden. De kosten voor dergelijke bewoners wegen vaak

extra zwaar op het budget van de OCMW 's en, bij een onderhoudsplicht, op het gezinsbudget van de (klein) kinderen.

Onze voorstellen concreet:

- Maak werk van een **uitdoofscenario voor de onderhoudsplicht** in die gemeenten waar ze nog van toepassing is. De lokale besturen dienen maximaal te vermijden dat (klein)kinderen moeten opdraaien voor de kosten van een verblijf in een woonzorgcentrum voor een ouder.

- Er is in het lokale zorg- en welzijnslandschap geen plaats voor commercialisering. Lokale besturen dienen **zelf de zorg- en welzijnsvoorzieningen te organiseren** en blijvend te investeren in een eigen zorgaanbod. Op die manier blijft er een toegankelijk, kwalitatief en betaalbaar aanbod aan woonzorgcentra in de gemeente beschikbaar.

10. Ondersteun de mantelzorgers in je gemeente

Mantelzorgers zijn van essentieel belang in het huidige zorg- en welzijnslandschap in Vlaanderen. De zorg die ze geven komt in vele vormen en in verschillende intensiteit voor: van af en toe een helpende hand aan de burens tot een intensieve 24 uren begeleiding voor een hulpbehoevende partner. Samen met de professionele zorg- en hulpverleners bieden mantelzorgers de broodnodige zorg en ondersteuning aan duizenden hulpbehoevenden in Vlaanderen.

Uit de meest recente cijfers van de Zorgenquête van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (2021) blijkt nog maar eens dat het om een omvangrijke groep gaat. Liefst 33% van de Vlaamse bevolking van 18 jaar en ouder verleent mantelzorg, of ongeveer 1.8 miljoen Vlamingen. Andersom ontvangt bijna 7 op de 10 personen met een hulp- of ondersteuningsnood mantelzorg van familie, vrienden burens of kennissen. Alle leeftijden worden trouwens geconfronteerd met mantelzorg. Zo is het opvallend dat er maar liefst 119.000 jongeren van 11 tot 18 jaar (1 op 5) bij een persoon met een beperking of langdurige ziekte wonen.

Het geven van mantelzorg wordt vaak gecombineerd met andere rollen. Zo heeft ongeveer de helft van de mantelzorgers betaald werk. Zij combineren dus zorgtaken met een job. Als we alleen naar de groep op actieve leeftijd kijken (25-64 jaar) dan heeft 70% van de Vlaamse mantelzorgers betaald werk. Bij jonge mantelzorgers tussen de 18 en 25 jaar volgt 63% een opleiding.

Elk lokaal bestuur krijgt te maken met mantelzorg en de zorg voor mantelzorgers. Maar elk lokaal bestuur heeft ook lokale handvaten om daarmee om te gaan, natuurlijk op een andere manier dan de federale en Vlaamse overheid. Aangezien zij veel dichterbij de burgers en de mantelzorgers staan, kunnen zij

bijvoorbeeld een belangrijke regiefunctie opnemen. Daarnaast hebben ze binnen het decreet lokaal sociaal beleid de verantwoordelijkheid om de nodige aandacht te geven aan mantelzorgers.

Onze voorstellen concreet:

- Investeer in **lokale zorg- en welzijnssteuning voor mantelzorgers én hulpbehoevenden**. Dat kan onder andere door in te zetten, al dan niet in een ruimer samenwerkingsverband, op diensten thuiszorg, een lokaal dienstencentrum en respijtzorg (oppashulp, dagopvang, kortverblijf, gastopvang, ...). Ook de psychische ondersteuning van mantelzorgers is daarbij belangrijk.
- Neem als lokaal bestuur of eerstelijnszone verantwoordelijkheid op in **de organisatie van eigen mantelzorgwerkingen**. Door het organiseren van ontmoetingen tussen mantelzorgers (lotgenotencontact), het aanbieden van vormingsmomenten (i.s.m. mantelzorgverenigingen) en het betrekken van mantelzorgers bij het lokale beleid.
- Zolang er geen 'zorgkrachtpremie' op Vlaams niveau wordt uitgerold, dat in de plaats moet komen van de lokale premies, dienen lokale besturen de **mantelzorgers financieel te ondersteunen**. Zorg ervoor dat de voorwaarden niet te streng worden gemaakt en focus op de meest kwetsbare groepen.
- Neem als lokaal bestuur zelf het voortouw in het uitrollen van **een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid**. Betrek daarbij het voltallige personeel en de syndicale afgevaardigden zodat er een gedragen mantelzorgbeleid wordt uitgewerkt met aandacht voor verlofstelsels, informatiedoorstroming, bereikbaarheid en flexibiliteit voor de werkende mantelzorgers.

11. Zorg dat niemand een doktersbezoek hoeft uit te stellen

Een Belg uit de hoogste inkomensgroep leeft gemiddeld ongeveer 9 jaar langer dan een man in de laagste inkomensgroep. De sociaaleconomische status bepaald in ons land nog heel vaak of je opgroeit met een goede of slechte gezondheid. De ongelijkheid is nog groter wanneer alleen de jaren in goede gezondheid worden vergeleken. In 2011 was het verschil in gezonde levensverwachting op 25-jarige leeftijd tussen laag- en hoogopgeleiden 10,5 jaar bij mannen en 13,4 jaar bij vrouwen. Ook bij de meting van de subjectieve gezondheid, mensen die hun gezondheid waarderen als minder goed, (in 2018) zien we een groot verschil op basis van het opleidingsniveau, namelijk 19 procentpunt verschil.

Verschillende factoren hebben een invloed op de gezondheid van individuen en groepen. Deze 'gezondheidsdeterminanten' zijn divers, het gaat om omstandigheden waarin mensen opgroeien, werken, wonen en leven. Denk aan beschikbaar inkomen, toegang tot gezondheidszorg, fijnstof, geluidsoverlast, sociaal netwerk, enz. Zo blijkt uit opeenvolgende Gezondheidsenquêtes dat ondanks alle beschermende maatregelen, 18,4% van de huishoudens met de laagste inkomens zich genoodzaakt ziet om financiële redenen geneeskundige verzorging uit te stellen.

In de strijd tegen gezondheidsongelijkheid hebben de bovenlokale niveaus een grote verantwoordelijkheid. Toch kunnen ook lokale besturen, al dan niet binnen eerstelijnszones, een grote rol spelen in een kwalitatief (preventief) gezondheidsbeleid. Via het decreet lokaal sociaal beleid hebben lokale besturen een heel aantal

instrumenten in handen om het lokaal preventief gezondheidsbeleid vorm te geven. Voor extra ondersteuning kunnen zij ook beroep doen op de LOGO's (Lokaal Gezondheidsoverleg) en het Vlaams Instituut Gezond Leven.

Onze voorstellen concreet:

- Lokale besturen die streven naar 'health in all policies' om te komen tot een betere gezondheid van alle burgers. Op basis van eigen lokale prioriteiten, noden en behoeften kan er vorm gegeven worden aan een **structureel (preventief) gezondheidsbeleid** dat een vertaling krijgt **binnen elk lokaal domein** (jeugd, sport, welzijn, senioren, ...). Daarbij is het belangrijk om zowel in te zetten op ziektepreventie als op gezondheidsbevordering.
- Maak de **eerstelijnsgezondheidszorg** kwalitatief en **toegankelijk voor alle inwoners van de gemeente**. De multidisciplinaire eerstelijnspraktijken en het outreachend werken van zorg- en welzijnsprofessionals zijn daarbij belangrijk. Voor het Vlaams ABVV zijn wijkgezondheidscentra, ook op het platteland, daarbij cruciale partners.
- In de mate van het mogelijke dienen lokalen besturen inwoners financieel te ondersteunen en maximaal toe te leiden naar bovenlokale rechten (verhoogde tegemoetkoming, zorgbudgetten, ...). Ken de sociale tegemoetkomingen zo veel mogelijk automatisch toe en zorg voor gelaagdheid in de toekenningsvoorwaarden ervan (geen 'alles of niets-principe').

12. Herover de woonmarkt met een lokaal woonplan

Wonen wordt steeds duurder, door de evolutie op de woonmarkt maar ook door de toenemende energie en renovatie-eisen en door een tekort aan sociale woningen dat de prijzen voor iedereen opdrijft.

- Er staan in Vlaanderen meer dan 175.000 gezinnen op een wachtlijst voor een sociale woning. Het totaal aantal sociale woningen in Vlaanderen bedraagt ongeveer 175.000. Maw: het aantal sociale woningen zou moeten verdubbelen.

- Ongeveer 230.000 private huurders komen in aanmerking voor huurondersteuning. Toch werden er maar 25.000 huursubsidies en 22.000 huurpremies uitbetaald in 2022. Maw: de non-take up is zeer groot.
- In 1976 was 61% van de bevolking in het laagste kwintiel (de 20% met het laagste inkomen) eigenaar van een woning. In 2018 was dat nog maar 50%. In 1976 bedroeg het aantal eigenaars

in het hoogste kwintiel 65%. In 2018 was dat geklommen naar iets meer dan 90%.

Ook lokale besturen kunnen een grote impact hebben op betaalbaar wonen. Vandaar deze voorstellen voor een lokaal woonbeleid.

Onze voorstellen concreet:

Maak een lokaal woonplan op maat met volgende ingrediënten:

- Om tot een boost in sociale huisvesting te komen is een eerste stap dat elke gemeente moet streven naar minstens 15% sociale woningen binnen het totale lokale woningaanbod. Een sociale woning zorgt voor minder armoede, meer woonzekerheid en meer kansen voor gezinnen om hun leven op te bouwen. Dat heeft ook impact op de private huurmarkt. Hoe groter het deel sociale huisvesting, hoe minder sterk de prijzen zullen stijgen voor iedereen en hoe beter de kwaliteit van woningen zal zijn.
- Realiseer een minimaal aandeel van kwaliteitsvolle, publieke koopwoningen en kavels per gemeente voor de lagere inkomensgroepen zoals is vastgelegd in het bindend sociaal objectief.
- Naast de Vlaamse subsidies kunnen gemeenten ook zelf investeren in hun lokale woonmaatschappij. Dat kan o.m. door het aanbieden van bouwgronden in handen van de gemeente.
- De gemeente moet meer inzetten op een persoonlijke, preventieve woonbegeleiding om uithuiszetting te voorkomen, en op het voorzien van bijkomende noodwoningen. In dit kader moet er ook specifieke aandacht gaan naar daklozen, vluchtelingen en mensen zonder papieren.
- Gemeenten kunnen de strijd tegen leegstand opvoeren en de leegstandheffing gevoelig verhogen voor eigenaars die geen actie ondernemen. Hetzelfde geldt voor langdurig braakliggende terreinen. Samen met de lokale huisvestingsmaatschappij kan werk worden gemaakt van een systeem van sociaal beheersrecht, waarbij de gemeente leegstaande woningen tijdelijk in beheer neemt, de woning renoveert en betaalbaar verhuurt.
- Naar het voorbeeld van de ‘community landtrust’ of gemeenschappelijk beheer van land, moet nagegaan worden waar een splitsing van het eigendom van het gebouw en de (publieke dan wel private) grond wonen meer betaalbaar kan maken. Deze erfpacht-formules moeten het voor kandidaat-kopers mogelijk maken om een woning te verwerven zonder voor de grond te betalen. Die blijft in eigendom van de stad.
- De gemeente stimuleren om maximaal gebruik te maken van Vlaamse subsidies. De Vlaamse premies

voor woonaanpassingen ten behoeve van senioren worden bijvoorbeeld vaak onderbenut. Hetzelfde geldt voor de huurpremies (voor mensen op de wachtlijst) en huursubsidies: te weinig mensen vragen die aan. De gemeente kan deze mensen begeleiden om dit toch te doen.

- Via een gemeentelijke energiehuis kunnen inwoners ondersteund worden bij al hun vragen over energiebesparing, het intekenen op groepsaankopen, bij woningrenovatie en in de zoektocht naar financiële tegemoetkomingen, bij energiebesparing, bij financiële tussenkomsten in de energiefactuur, ... Ondersteun daarbij ook groepen burgers om samen te renoveren en zet collectieve projecten op. Denk maar aan wijkgerichte renovatie, lokale warmtenetten, groepsaankopen voor bouwmaterialen en energiezuinige (verwarmings-) toestellen.
- Alternatieve woonvormen – cohousing, kangoerewonen, zorgwonen, mobiele zorgunits, minihuisjes – bieden kansen voor socialer, beter en goedkoper wonen. Infrastructuur en toestellen kunnen gedeeld worden over meerdere huishoudens. De lokale overheid is bij uitstek goed geplaatst om hier in een eerste fase een voorbeeld en experimenteerfunctie in op te nemen.
- De (lokale) overheid moet als regisseur van het woonbeleid een grondpolitiek voeren. Enkel als de overheid zelf beschikt over veel grond zal ze een regulerende rol kunnen opnemen. De regisseur dient ook een inventaris en een plan van aanpak op te maken om gebouwen die minder geschikt zijn om in te wonen (bv. leegstaande kantoren) om te bouwen tot een (sociale) woonst voor meerdere huishoudens.
- Veel openbare gebouwen kunnen na de school- of kantooruren optimaler gebruikt worden. Het lokale bestuur moet na grondig overleg de mogelijkheden voor recreatie, vergaderingen, ... van die gebouwen optimaal benutten.

13. Voorzie een gratis schoolmaaltijd voor elk kind

In de strijd tegen kinderarmoede is het inzetten op structurele beleidsinstrumenten essentieel. Denk aan het groeipakket, betaalbare huisvesting, (vervangings) inkomens of kinderopvang. Enkel door het beleid op deze elementen grondig te wijzigen zal het aantal gezinnen met kinderen in armoede effectief dalen. Maar ondanks het belang van structurele ingrepen, hebben flankerende en breder gerichte maatregelen ook hun nut. Gratis gezonde schoolmaaltijden bijvoorbeeld stimuleren de fysieke en psychische ontwikkeling van elk kind én ondertussen wordt de taal en de zelfstandigheid van kinderen aangescherpt (zie bijvoorbeeld project 'Lekkers op school' van Stad Gent).

De problematiek van de lege boterhamdozen zien we in elke gemeente en in het hele Vlaamse onderwijs opduiken, vooral kinderen uit kwetsbare gezinnen worden hiermee geconfronteerd. Door een gebrek aan gezonde maaltijden daalt de concentratie van leerlingen tijdens de les, nemen de schoolprestaties af, blijven slechte voedingsgewoonten de realiteit en worden er kansen gemist om gezondheidsproblemen op de lange termijn te vermijden. Daarnaast worstelen veel jongeren met gevoelens van schaamte omdat ze geen of een ongezonde lunch meekrijgen.

In de eerste plaats is het de Vlaamse Regering die hier een voortrekkersrol moet opnemen. Uit een berekening van het planbureau zou de kostprijs ongeveer 260 miljoen euro bedragen om voor elke leerling in de lagere school een gratis maaltijd te voorzien. Uit internationaal onderzoek blijkt echter dat de baten op langere termijn groter zijn dan de kosten. Het zou dan ook een grote stap voorwaarts zijn mocht het nieuwe Vlaamse regeerakkoord de investering in gratis gezonde schoolmaaltijden voorzien.

Maar evengoed kunnen lokale besturen in afwachting daarvan hun verantwoordelijkheid opnemen. Binnen de contouren van het lokaal sociaal beleid kan het lokale bestuur initiatief nemen om samen met de scholen een beleid voor schoolmaaltijden uit te werken en middelen hierin te investeren. Zo bestaan er in Gent, Antwerpen, Roeselare, Leuven, Harelbeke en Brussel al dergelijke initiatieven en zijn de effecten positief. De Vlaamse Overheid zelf (via het Agentschap Binnenlands Bestuur) biedt een inspiratiegids aan om hiermee aan de slag te gaan.

Onze voorstellen concreet:

- Zolang de Vlaamse Regering geen gratis gezonde schoolmaaltijden invoert, dienen lokale besturen maximaal tussen te komen. In samenwerking met de scholen en ondersteunende diensten en organisaties, zoals een Sociaal Huis of een sociaal restaurant, kan **een beleid voor gratis gezonde schoolmaaltijden** uitgewerkt worden.
- Het is belangrijk om de schoolmaaltijden te normeren op vlak van voedsaamheid en kwaliteit, en rekening te houden met **lokale tewerkstelling** (samenwerking met sociale economie) bij de aanbieders. Alsook dient er maximaal samengewerkt te worden met boeren die bewust kiezen voor duurzamere landbouw en/of lokale producenten en leveranciers die inzetten op een zo laag mogelijke ecologische voetafdruk.

Een uitgave van

Vlaams ABVV

Hoogstraat 42 | 1000 Brussel

info@vlaamsabvv.be | www.vlaamsabvv.be

Publicatie

september 2024

Beelden

© Shutterstock

Verantwoordelijke uitgever

Caroline Copers, Hoogstraat 42, 1000 Brussel